VAIKO AUKLĖJIMAS ŠEIMOJE

D. PETRUTYTĖ

Praėjusį kartą aptarėme, kad:

1) kiekvienas gyvas padaras — ypatingai savo vaikystėje — yra reikalingas specialiai paruoštos aplinkos,
2) aplinka turi atitikti kiekvienos gyvūnų padermės specifinius poreikius,
3) žmogus yra vienintelis tvarinys, kuris keičia aplinką,
4) žmogaus vaikas, ateidamas į šį pasaulį, neranda paruoštos aplinkos, kuri patenkintų jo psichofizinius ir socialinius poreikius, ir
5) civilizacijos ir kultūros išlikimui yra būtinai reikalinga socialinė reforma — tai specialios aplinkos paruošimas vaikams.

Todėl svarbiausias šių dienų uždavinys — neatidėliojant susirūpinti tinkamos aplinkos paruošimu priešmokykliniam vaikui, kad jis, jos padedamas, ko natūraliau įaugtų į technologinę kultūrą, neprarasdamas dvasinių žmogaus vertybių, iš kurių, turbūt, pati svarbiausia — *visuomeniškumas.*

Toji aplinka, kurioj šiandien vaikas gimsta ir auga, toli gražu, nepatenkina jo žmogiškųjų reikalavimų. Giliau žvilgterėję, tuojau įsitikinsime, jog daugiausia dėmesio skiriama vaiko fizinei egzistencijai, kai, tuo tarpu, dvasinis pradas kūdikyje ir vaike beveik visai nepaisomas. Ruošdami vaikui aplinką pirmiausia privalome galvoti apie vaiko dvasią, apie jos normalų ugdymą ir sveiką stiprinimą. Švento Rašto žodžiai: "dvasia svarbesnė už kūną", galioja ne tik suaugusiems, bet ir vaikams. Žmogaus asmenybės taurumas ir dvasingumas negali formuotis be tinkamos aplinkos. "Veltui mokslinė pedagogika stengsis pagerinti naująją kartą", sako Montessori, "jei ji nepajėgia padaryti įtakos į pagerinimą aplinkos, kurioje naujoji karta gyvena". (M. Montessori, The Montessori Method. New York: F. A. Stokes Co., 1912, psl. 125).

Paruošta aplinka teikia saugumą

Paruoštos aplinkos tikslas suteikia kūdikiui saugumo jausmą. Be jo neįmanomas normalus ir sveikas kūdikio vystymasis ir augimas. Montessori, kaip gydytoja, yra pastebėjusi, kad visos ligos turi ir psichologinį atspalvį, nes "psichologinis ir fizinis gyvenimas yra labai glaudžiai vienas su kitu susiję".

Gimęs kūdikis, kaip žmogiška būtybė, vien tik fiziniu požiūriu yra su dideliais trūkumais. Jis vargingiausias ir silpniausias iš visų žinduolių naujagimių. Ir tokiu jis lieka ilgą laiką. Taip pat naujagimyje negalima įžiūrėti ir jokių dvasinio gyvenimo žymių. Tas, į akis krintantis, dvasinis kūdikio neišsivystymas ir davė progos žmonėms manyti, kad jis esąs "tobula rasa", kad jis pats savyje neturįs ne tik dvasinio gyvenimo, bet ir jo pradų. Kūdikio ir vaiko sąmonėjimo apraiškos buvo išimtinai laikomos motinos, tėvo ir, bendrai, suaugusiojo tiesioginio veikimo nuopelnu. Pagaliau dauguma žmonių ir šiandien tebėra tos nuomonės, jog tik suaugęs įkvepia vaikui dvasingumą, meilę ir sąmoningumą.*)

Tai tikra tiesa, kad naujagimyje dar neegzistuoja jokios psichinės galios, bet tai nereiškia, kad jame nėra dvasinio gyvenimo užuomazgos, dvasinio gyvenimo pradų. Iš tikrųjų kūdikyje glūdi ne pačios dvasinės funkcijos, bet pajėgumas arba potencija jas sukurti, lygiai taip pat, kaip pirminėj fizinėj celėj glūdėjo pajėgumas sukurti fizinį kūną su visais sąnariais ir komplikuotais organais.

Montessori naujagimį vadina "dvasios gemalu". Kaip fizinis gemalas savo normaliam išsivystymui yra reikalingas placentos, taip dvasinis žmogaus gemalas arba užuomazga normaliam savo atsiskleidimui privalo kruopščiai ir sąžiningai paruoštos aplinkos, kuri kiekvienu metu, atatiktų ne tik augančio kūno, bet labiausia besiplėtojančios dvasios poreikius. Paruošta aplinka privalo būti fiziškai ir dvasiškai saugi, patraukli, miela ir pakankamai turinti dvasinio peno, kad apsaugotų naujagimio "dvasios gemalą" nuo suvytimo arba blogų polinkių įsiveisimo.

Pati pirmoji ir svarbiausioji paruoštos aplinkos sąlyga — *gimęs kūdikis neturėtų būti atskirtas nuo motinos,* kas yra daroma, su labai mažyte išimtimi, visose gimdyvių klinikose. Pimiau taip nebuvo ir šiandien dar nėra, kur žmogus tebegyvena gamtos prieglobstyje, vadovaudamasis jo prigimtin įdiegtais natūraliaisiais nuostatais. Daugelis tyrinėtojų pažymi, kad tuose kraštuose protinės, nervinės ir emocinės ligos beveik nežinomos.

Vienintelis dalykas, kuris naujagimiui užtikrina saugumą ir be didesnių dvasinių lūžių prisitaikymą prie naujų gyvenimo sąlygų, tai motinos artumas.**) Iš jos spinduliuoja dvasiniai spinduliai, kurie teikia stiprybę ir atgaivą silpnam kūdikėliui. Pašalinus naujagimį iš jų veikmės lauko, jį apgaubia slogi neviltis ir baimė, kurios vėliau pasireiškia įvairiais nenormalumais. Nereikia savęs raminti mintimi, kad kūdikis yra nesąmoningame stovyje ir, kad jam viskas vistiek pat. Taip nėra. Nesąmoningame stovyje išgyventa baimė palieka neišdildomus įspaudus individo pasąmonėje.

Oak Park, Ill. yra susiorganizavusi gydytojų grupė, kuri aptarnauja tas motinas, kurios nutaria gimdyti namuose, kad kūdikis išvengtų, to barbariško civilizacijos išmislo, giliai jo būtybę sukrečiančio atplėšimo nuo motinos. Kur tokio privataus medicininio patarnavimo nėra, daugelis motinų stengiasi po gimdymo bent kuo greičiau apleisti ligoninę.

Po gimtuvių taip pat labai svarbu apsaugoti kūdikį nuo staigių veiksmų jį kilnojant, nuo ryškios šviesos, nuo trankaus triukšmo ir panašių dalykų.

Nuogąstis silpnina saugumo jausmą

Kūdikiui atsipeikėjus ir sustiprėjus, maždaug po 8—9 savaičių, patartina, kai jis nemiega, patiesus stangrų patiesalą ant grindų, paguldyti ant jo kniūbščią kūdikį. Tokioj padėtyj kūdikis jaučiasi ne tik saugiai, bet ir nenuobodžiauja, nes jis laisvai gali apžiūrinėti aplinką ir joje esančius daiktus. Tuo tarpu gulėdamas aukštielninkas lovytėje, jis temato tik baltas lubas. Kol kūdikis nešliaužia ir neropoja, tol jis tik akimis siurbia aplinkinį pasaulį į save. Be to, labai svarbu ir neurologiniu požiūriu.

Guldant kūdikį ant žemės, jo galvutę reikia atsukti taip, kad jis galėtų matyti ir ramiai besitriūsiančią motiną. Po kiek laiko, paįvairinimui, būtų reikalinga ant virvelės prieš kūdikį pakabinti gražų spalvotą sviedinuką. Sviedinukas turi kabėti, neliesdamas grindų. Tai gera priemonė akių koordinacijai. Vėliau, kai kūdikis ima naudoti savo rankutes, jis labai įdomiai pats su juo žaidžia jį judindamas ir bandydamas pagauti.

Vežant kūdikį į lauką, reikėtų vengti staigių vežimėlio pakėlimų arba nuleidimų. Bendrai, bet kokie ūmūs judesiai gąsdina kūdikį, persmelkdami jo kūnelį

TEATRAS LIETUVOJE

E. K.

Opera, tuo metu dar visiškai naujas muzikos žanras, Lietuvoje buvo statoma jau XVII-tame šimtmetyje. Pirmą sykį ji buvo rodoma Vilniaus muzikiniame teatre, kurį Žemutinėje pilyje įkūrė Lietuvos didysis kunigaikštis Vladislovas IV Vaza. Šio teatro salėje ložės buvo pirmame aukšte. Pakviesti italų architektai jas turtingai išpuošė renesansinėmis arkomis, brangiais šilko audiniais, padabino auksu. Jaukiai apšviestame parteryje buvo tik stovimos vietos. Prieš pat sceną — nedidelė aikštelė, medine sienele atitverta nuo publikos. Čia stovėjo penki, raudonu aksomu apmušti, minkštasuoliai valdovui, jo giminėms ir užsienio kraštų pasiuntiniams. Dviejų aukštų scena ilguoju galu buvo atsukta į publiką. Jos kraštuose statydavo keturkampės prizmės pavidavo stulpus, ant kurių buvo nupieštos dekoracijos, sukant stulpus aplink ašį, dekoracijos būdavo labai greitai pakeičiamos.

Daug dėmesio skirta mašinoms ir įrengimams. Jų dėka buvo galima atkurti perkūnijos trenksmą, žaibavimą, banguojančia jūra plaukiančius laivus, kiloti žmones į viršų, ar gramzdinti į pragarą. Sceną apšviesdavo aliejinės lempos, gaubtais uždengtos nuo žiūrovų.

Vladislovas IV, jo artimieji ir svečiai žavėdavosi spektaklių siužetais, išpildomais puikia italų kalba. Mažiau apsišvietę klausytojai gėrėdavosi dekoracijų vaizdais. Juos stebino scenos technika, ypač kai žmogus staiga pakildavo į viršų arba prasmegdavo grindyse. Toks tipiškas to meto žiūrovas buvo ir didysis kancleris A. S. Radvila, kuris nepaprastai domėjosi dažnais scenovaizdžio pasikeitimais, fantastiškais vaizdais. Vladislovo IV biografai teigia, kad jis į teatro reikalus buvo įdėjęs visą savo širdį, kurią ir po mirties liepė palikti Vilniuje.

1636 metais Vilniuje, Žemutinėje pilyje buvo pastatyta Puccitelli opera — muzikinė drama "Elenos pagrobimas". Kartu su Ispanijos pasiuntiniu ir dvariškiais premjeroje dalyvavo ir Vladislovas IV. Po pagrindinės herojės Elenos lyrinių arijų scenoje pasirodydavo grakščios baleto šokėjos. Pastatymas buvo labai puošnus. Jame dalyvavo chorai, nimfos, dievai, grojo rūmų kapela.

Sekanti, pagal Puccitelli, pastatyta opera buvo "Atstumtoji Armidė". Siužetas — karšta Armidės meilė Kryžiaus karų riteriui ir jo išsigelbėjimas iš tos meilės pančių. 1646 metais nuskambėjo paskutinis Žemutinės pilies teatro spektaklis — opera "Andromeda".

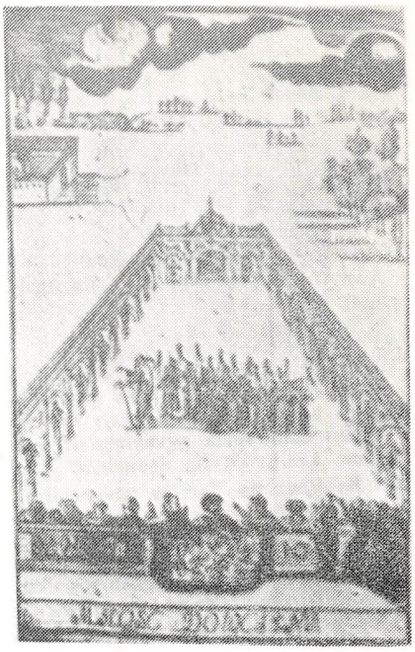

RADVILŲ TEATRAS NESVYŽIUJE

Po to opera Lietuvos sostinėje nutilo jau ištisam šimtmečiui. XVIII-tame amžiuje šį žanrą atgaivino įvairios į Vilnių atvykstančios trupės.

* * *

18 amž. Did. Lietuvos kun. muzikiniame - teatriniame gyvenime svarbią vietą užima Nesvyžius, kur nuo 16 amž. savo buveinę turėjo didikai Radvilos, nuo 1736 m. ten veikė Mykolo Radvilos įkurtas pastovus orkestras, o Jeronimas Radvila buvo įkūręs orkestrą savo rezidencijoje Slucke. Karaliaus Stanislovo Augusto vizito proga 1784 Nesvyžiuje buvo atlikta J. D. Holando opera "Agatka". Ten pat veikė ir dramos teatras, kuris daugiausia siejamas su Pranciška Uršule Radviliene, Mykolo Kazimiero žmona. Ji ne tik statė ir režisavo, bet ir pati rašė dramos veikalus. Jos pirmasis veikalas "Žaisminga meilė" buvo pastatytas 1746 metais. Pradžioje daugiausia vaidino šeimos nariai, vėliau buvo kviečiami profesonalai aktoriai ir statomi klasikiniai Moljero veikalai. 1750 metais buvo įkurtas ir baletas, kuriam vadovavo baletmeisteris M. Loubet Mathieu.

Kitas svarbus kultūrinis centras buvo didikų Oginskių rezidencijoje Slonime, kur teatras turėjo tokią didelę sceną, kad galėdavo įplaukti tikri laivai. To laiko kompozitorių, kaip Mestazio, Saliero ir kitu operos reikalavo didingų pastatymų, todėl scenos dydis ir įvairios efektų mašinos buvo labai reikalingos. Prie teatro buvo ir baletas, kuris operose atlikdavo šokius.

Baleto pradininku Lietuvoje laikomas paižditinkis Antanas Tiesenhausen, kuris 1778 metais Gardine įkūrė baletą. Pirmasis mokytojas buvo italas Kajetonas Pettineti, vėliau iš Paryžiaus pakvietė baletmeisterį Ludviką Ledoux.

Visi teatrai, veikę didikų rūmuose, sunyko su Lietuvos Kunigaikštystės žlugimu, o 19 amž. visai buvo sulikviduoti.

* * *

---

nuo galvos iki kojų. Akyliau įsižiūrėję, pamatysime, kad kūdikis reaguoja į kiekvieną staigesnį judesį, visu kūneliu pastirdamas ir užsimerkdamas. O kiek išgąsčio kūdikiai išgyvena automobiliuose, kai visu smarkumu užtrenkiamos jo durys arba kai automobilis staigiai stabdomas.

Sveika ir stipri asmenybė bręsta tik saugioje aplinkoje!

———

*) D. Petrutytė, "Vaiko sąmonėjimo kelias". Straipsniai buvo spausdinti 1965 m. "Moteryje" 5 ir 6 numeriuose.

———

**) D. Petrutytė, "Kas užtikrina naujagimiui saugumą?" Straipsnis spausdintas "Moteryje" 1967 m. nr. 3.